

Գ Լ Ո Լ Խ 12. ՇՆԻԿԸ: ԻՆՁ ՀԵՏԱՊԼՆՈՒՄ ԵՆ: ԱՆԱԽՈՐԺ ԳԻՇԵՐԸ

Մեր կյանքն էապես բավական միապաղաղ էր: Երկուշաբթի օրվանից մինչև շաբաթ օրը վեր էինք կենում վաղ լուսաբացին, շրջում էինք մինևույն փողոցներում ու նրբանցքներում և կատարում էինք մինևույն աշխատանքը: Երբ աշխատանքը մեր սնունդի համար քիչ էր լինում, գանազան մանրուկներ էինք գողանում մինևույն գամբյուղներից և վաճառում մինևույն ծերուկուն, ապա գնում ճաշելու: Երբեմն, ինչպես Մոուլդիին էր ասում, մենք մեզ հյուրասիրում էինք խոզի մսով, բայց երբեմն էլ ուտում էինք միայն սև հաց: Պատահում էր, մենք մեր ֆուրգոնում ծղոտ էինք գտնում, բայց երբեմն էլ ստիպված էինք լինում քնել չոր տախտակների վրա:

Երբ ես տանից փախա, հագուստ քիչ ունեի, ընդամենը մի շալվար, մեկ վերնաշապիկ և մի մաշված բաճկոն: Այժմ իմ վերնաշապիկն ու շալվարը նոր էին, իսկ բաճկոնի փոխարեն ունեի սերթուկի նման մի բան: Իմ վեց պեննիանոց կոշիկները շատ շուտ քրքրվեցին, և ես առաջվա պես շրջում էի՝ բոբիկ, որովհետև նոր կոշիկ գնելու համար փող չէինք ունենում:

Ռիփսթոնի և Մոուլդիի հետ ես ծանոթացա մայիսի կեսերին, իսկ այժմ արդեն հոկտեմբերի կեսերն էր: Աշևան ընթացքում ես յոթ թե ութ անգամ եղել էի թատրոնում, և դա ինձ շատ մեծ բավականություն էր պատճառել: Մի անգամ պատահեց, որ ես գիշերն անցկացրի ոստիկանական թաղամասում:

Ահա թե դա ինչպես եղավ: Տուն, այսինքն՝ Կամարների տակ, վերադառնալիս մենք նկատեցինք մի փոքրիկ շնիկ, որ վազում էր մեր ետևից:

– Կորիր, – մռլտաց Մոուլդիին: – ԳԼՈԼԽ չուներք քեզ հետ քարշ գալու:

Նա մի քար վերցրեց ու նետեց շնիկին:

– Ինչպես չես ամաչում, Մոուլդի, – բարեսրտությամբ ասաց Ռիփսթոնը:

– Թող իր համար վազի, քեզ ինչ նեղություն է տալիս:

– Ռիփ, վերցնենք մեզ հետ, – ասացի ես: – Մենք կարող ենք ապաստան տալ նրան մեր ֆուրգոնում և նույնիսկ կերակրել: Երևի անտեր է խեղճը:

Գիշերը ես արթնացա լապտերի ուժեղ լույսից, որ ընկել էր իմ երեսին: Մեր ֆուրգոնի առաջ կանգնած էր մի ոստիկան՝ ձեռքին բռնած մեր բերած շնիկը:

– Դու ես գողացել շնիկը, ավազակ, – գոռաց ոստիկանը կոպտորեն բռնելով թևս:

– Նա ինքն ընկավ իմ ետևից, սրը, – պատասխանեցի ես վախից դողալով:

– Գիտենք, թե ինչպես է «ինքն ընկել քո ետևից», – բարկացած ասաց ոստիկանը և օձիքս բռնած ինձ դուրս քաշեց ֆուրգոնից:

Ես դառնորեն լաց եղա:

– Ոչինչ, Սմիթ, մի վախենա, – հանգստացրեց ինձ Ռիփսթոնը, – քեզ կազատեմ:

Եվ իսկապես, նա ինձ ազատեց սպառնացող բանտարկուծությունից: Նա հարցուփորձ անելով իմացել էր, թե ումն է շնիկը, ուղիղ գնացել էր նրա տերերի տուն և ամեն ինչ պատմել: Շնիկը պատկանում էր քաղաքային բժշկի հիվանդ աղջկան:

Մյուս օրը կեսօրին ինձ կանչեցին ոստիկանատան ընդունարանը: Այնտեղ նստած էր մի երիտասարդ տխրադեմ կին, որն ինձ իր մոտ կանչեց և հարցրեց.

– Դո՞ւ ես այն տղան, որ երեկ ապաստան է տվել մեր փոքրիկ շնիկին:

– Ես եմ, միլեդի, – պատասխանեցի, չիմանալով՝ վախենամ, թե ուրախանամ դրանից:

– Քեզ հիմա բաց կթողնեն այստեղից: Ես եկել եմ միջնորդելու և շնորհակալություն հայտնելու իմ փոքրիկ աղջկա փոխարեն: Նա հիվանդ է և քնել էր կարողանում, շարունակ իր շան համար էր լալիս: Այժմ մի քիչ լավ է զգում իրեն: Շնորհակալ եմ քեզանից: Մի բարկանա, որ նրա պատճառով դու գիշերը ոստիկանատանն ես անցկացրել:

Եվ նա փաղաքշանքով շոյեց իմ գլուխը:

Ոստիկանատանից դուրս գալով՝ ես թռչկոտում էի ուրախությունից, գրպանումս շոշափելով հինգ շիլլինգանոց դրամը, որ տվել էր նա ինձ:

Հինգ շիլլինգ: Դա այնպիսի մի հարստություն է, որպիսին մեր փոքրիկ ընկերությունը երբեք միանգամից չէր ստացել: Որոշեցինք մի լավ կշտանալ դրանով: Ճաշեցինք մի լավ ճաշարանում, ճաշի ժամանակ մի-մի բաժակ գարեջուր խմեցինք և այնպես ուրախացանք, որ որոշեցինք թատրոն գնալ հանրակառքով, յուրաքանչյուրիս համար վճարելով երկու պենսի: Ռիփսթոնը և Մոուլդիին գարեջրից իրենց վատ զգացին, մեզ թատրոնից հանեցին պիեսի կեսին, և մենք այլևս ոչ մի պենսի չունենալով՝ ոտքով պետք է տուն վերադառնայինք անձրևի տակ:

Մի առավոտ, տանից փախչելուցս մի հինգ շաբաթ անց, ես շուկայում հանդիպեցի մեր հարևանին, որ հորս լավ ծանոթն էր:

– Ա՛, – գոչեց նա, – այ թե ճանկս ընկար, անպիտան: Հիմա ես քեզ կտանեմ հորդ մոտ:

Եվ նա ուզեց բռնել ինձ, բայց ես դուրս պրծա ու փախա: Դրանից հետո սկսեցի ավելի ուշադիր շուրջս նայել, վախենալով, թե կհանդիպեմ հորս: Ընկերներս, որոնց ես մանրամասն նկարագրել էի հորս արտաքինը, ջանասիրությամբ օգնում էին ինձ:

Հետևյալ առավոտյան, ժամը յոթին մոտ Մոուլդիին ինձ ցույց տվեց երկու մարդու, որոնք դուրս էին գալիս մրգեղենի շարքից: Ես իսկույն ճանաչեցի հորս և այն մարդուն, որ երեկ քիչ մնաց պիտի բռներ ինձ: Հայրս շատ գուհատ էր. երևում էր շատ էր վրդովված, իսկ ձեռքին ուներ մի մեծ մտրակ, որ երևի որևէ մեկից ճարել էր ինձ ծեծելու համար: Նրանց տեսնելուն պես ծնկներս դող ընկան և շրթուքներս դողդողացին:

– Ռիփ, հոգիս, փրկիր ինձ, – ասացի ես թաքնվելով ընկերոջս ետևը: – Տեսնում ես, թե որքան բարկացած է նա և ինչպիսի մեծ մտրակ ունի ձեռքին:

Ռիփսթոնը ետ-ետ գնաց, այդպիսով ինձ հասցրեց դատարկ զամբյուղների մոտ և թաքցրեց դրանց մեջ, իսկ ինքը նստեց մի շրջված կողովի վրա և սկսեց մի գազար մաքրել և ուտել, որպես թե ոչինչ չի եղել: Մի քանի վայրկյանից հետո հայրս մոտեցավ:

– Լսիր, Է՛յ, փոքրիկ, – դիմեց նա Ռիփսթոնին, – այստեղ շուկայում դու չե՞ս տեսել հին բաճկոնով մի տղայի: Ահա այս հասակին կլինի:

Ես զամբյուղի ճեղքերից տեսա, թե ինչպես հայրս իմ հասակն էր ցույց տալիս:

– Իսկ անուհն ի՞նչ է, – հարցրեց Ռիփսթոնը, շարունակելով ծամել գազարը:

– Ջիմ:

– Ջիմին ճանաչում եմ: Նա այսպես հաստ, ուժեղ մարդ է, լավ բռնցքակռիվ գիտե, ամեն մարդու գետնին կգցի:

– Է՛հ, դու Էլ, – անհամբերությամբ խոսեց հայրս: – Ես քեզ հարցնում եմ մի փոքրիկ տղայի մասին, կլինի ութ տարեկան:

– Ո՛ւր... – դանդաղորեն կրկնեց Ռիփսթոնը: – Իսկ նրա անուհն իսկապե՞ս Ջիմ է:

– Դե իհարկե, Ջիմ Բալիզետ:

– Ջիմ Բալիզե՞տ, – ծոր տվեց Ռիփսթոնը, կարծես հանկարծ հիշելով: –

Գիտեմ, գիտեմ, մենք նրան կոչում էինք Ռաուզեր, դրա համար էլ իսկույն հիշել չկարողացա: Նա ապրում էր Կաու-Կրոսի մոտ. հայրն էլ կարծեմ նամակատար է:

– Հենց այդ է, որ կա: Իսկ ո՞ւր է նա:

– Հայրն էլ էնպես չար մարդ է: Շուտ-շուտ Ջիմին ծեծում էր կաշվե փոկով:

– Այդ նա՞ է պատմել: Տես ինչ ապերախտ տղա է:

– Եվ մի խորթ մայր ունի, օձի մեկը, բամբասում է նրան, ինքն էլ օղին ջրի պես է խմում...

– Որտե՞ղ է այդ տղան, – գոռաց հայրս՝ հարձակվելով Ռիփսթոնի վրա և, նրա օձիքը բռնելով, այնպես ուժեղ թափահարեց, որ զամբյուղներն ամեն րոպե կարող էին շուռ գալ:

– Բաց թողեք՝ ասեմ, թե չէ՝ չեմ ասի, – գոռաց Ռիփսթոնը, և նրա ձայնից թվաց, թե իրոք ուզում է մատնել ինձ:

– Դե, ասա, – ասաց հայրս:

– Ճիշտ որ ասեմ, նա գնաց որպես բեռնող բանվոր աշխատելու:

– Ե՞րբ, ո՞ւր գնաց:

– Այդ արդեն չգիտեմ, – մռայլ պատասխանեց Ռիփսթոնը: – Երեկ երեկոյան իմ մի ծանոթը նրան պատահեց Վեստմինստերյան կամուրջի մոտ ու հարցրեց. «Ի՞նչ ես անում այստեղ, Ռաուզեր, մի՞թե շուկայում աշխատանք չկա»: Իսկ Ռաուզերն ասաց. «Չէ, ասում է, ես այլևս շուկա չեմ գնա, այնտեղ հայրս հետապնդում է ինձ, ավելի լավ է գնամ իմ ծանոթ նավատիրոջ մոտ, որ Ուենսվորթի ճանապարհին է ապրում, և նրա մոտ մտնեմ որպես բեռնող բանվոր»: Ահա, սրանից ավելի ոչինչ չգիտեմ:

– Անախտան տղա, – գոչեց հայրս: – Իսկ չասա՞ց, թե երբ է վերադառնալու տուն:

– Չգիտեմ, բայց հազիվ թե վերադառնա: Նա միշտ ասում էր, որ ուզում է ծով դուրս գալ, – պատասխանեց Ռիփսթոնը: – Հիմա դուրս կգա գետը, այնտեղ նավեր և ուրիշ-ուրիշ բաներ կտեսնի, և պրծավ, դու միայն նրա անունը կհիշես:

– Ճիշտ է, – բարկացած ասաց հայրս: – Գնանք, Ջեկ, – դիմեց նա իր ծանոթին: – Ի՞նչ կարիք կա անախտանի հետևից ընկնելու: Թող խեղդվի ծովում, գարշելին:

Եվ մտրակը թևի տակ խրելով՝ հայրս հեռացավ իր ծանոթի հետ, իսկ Ռիփսթոնն ինձ օգնեց դուրս գալու իմ ապաստարանից:

Դրանից հետո ես ոչ մի անգամ չհանդիպեցի ոչ հորս, ոչ էլ իմ նախկին

ծանոթներից որևէ մեկին:

Շուտով ես հիվանդացա:

Թեև դիմանում էի ոտքի վրա և չէի գանգատվում, բայց վաղուց արդեն զգում էի, որ այնքան էլ առողջ չեմ: Եվ զարմանալի չէ: Շատ անձրևային աշուն էր, օրեր շարունակ հագիս շորերը չէին չորանում: Ես ոչ միայն շորերս չորացնել չէի կարող, այլև գիշերները հանել չէի կարող: Մի քանի անգամ կոկորդիլոմս և թիակներիս միջև ուժեղ ցավեր զգացի: Ամբողջ երկու շաբաթ առամի ցավից էի տանջվում: Դա զարհուլրելի բան էր: Չէի կարող մի կտոր հաց ուտել, առանց ջրի մեջ թրջելու, չէի կարող կրծել ոչ շաղգամ, ոչ կաղամբի կոթուկ, որոնք հաճախ մեր միակ ուտելիքն էին լինում, և ստիպված սոված էի մնում, մինչև որ մի որևէ երջանիկ դեպք ինձ հնարավորություն էր տալիս բուլկեվաճառից կամ ուտելեղենի խանութից մի որևէ փափուկ բան գնել: Ամբողջ գիշերներ ես նստում էի ֆուրգոնի մի անկյունում և ցավից առանց աչք փակելու շուռումուռ էի գալիս, որ բարկացնում էր իմ ընկերներին:

– Ի՞նչ ես նվում, Սմիթ, մի խանգարի, թող քնենք, – փնթփնթում էր Ռիփսթոնը:

– Իսկապես, Սմիթ, ինչ անտանելի տղա ես դու, – ավելացնում էր Սոուլդին: – Ոչ միայն ցերեկը չես օգնում ուտելիք ճարել, այլև գիշերները հանգիստ չես տալիս:

– Ախր ի՞նչ անեմ, Ռիփ, – լալիս էի ես: – Դուք ավելի բարի կլինեիք իմ հանդեպ, եթե ինքներդ էլ տանջվեիք, ինչպես ես:

– Հարկավոր է սրան մի կերպ օգնել, Սոուլդին, – ասաց Ռիփսթոնը՝ խղճահարկվելով: – Կանչենք ծերուկի ջուրթակահարին, որ հարևան ֆուրգոնում է գիշերում: Ես լսել եմ, որ նա կարողանում է հիվանդ առամները հանել: Իմ կարծիքով, ավելի լավ է միանգամից ուժեղ ցավին դիմանալ, քան թե շաբաթներով տանջվել մի ինչ-որ անպետք առամի ձեռքից:

– Ա՛յ, լավ ասացիր, – ասաց Սոուլդին և գնաց ջուրթակահարին կանչելու:

Մի քանի րոպե հետո նրանք երկուսն էլ եկան: Ջուրթակահարի ձեռքին մի երկար, ժանգոտած լար կար:

– Դե, խեղճ տղա, – ասաց ջուրթակահարը, – նստիր և բերանդ լայն բաց արա. իսկ դուք, տղերք, բռնեցեք ձեռքերը, որ ինձ չխանգարի աշխատել:

Ես հնազանդվեցի, թեև սիրտս թարտում էր վախից: Ծերուկին լարը

փաթաթեց իմ հիվանդ ատամին և...ամբողջ ուժով դուրս քաշեց:

– Ա՛-ա-ա, – գոռացի ես՝ մեջքիս վրա ընկնելով: Իմ բերանից սկսեց արյուն հոսել, բայց ատամիս ցավը կտրվել էր: Վերջին ժամանակներս Քովնթաբարդենում մեր գործերն ավելի ու ավելի վատ էին գնում: Այդտեղ մեզ նկատել էին, և դա շատ անսպաստ բան էր: Բուլորը գիտեին, որ մենք փոքրիկ գողեր ենք և ուշի-ուշով հետևում էին մեզ: Համարյա ամեն օր մեզ ծեծում էր մերթ որևէ առևտրական, մերթ շուկայի պահակը:

Ռիփսթոնին հաջողվել էր գտնել մի նկուղ, որտեղ ձմեռվա համար գազար էր պահվում: Մենք մտանք այնտեղ և մի ամբողջ շաբաթ միմիայն գազարով էինք սնվում: Սկզբում կարծում էինք, որ դա մեծ բախտ է մեզ համար, բայց շուտով տեսանք, որ միայն գազար ուտելը շատ վնասակար է: Երևի մասամբ հենց այդ եղավ իմ հիվանդության պատճառը: Սովորաբար կիրակի օրերը, եթե եղանակը վատ չէր լինում, մենք երկար ժամանակ զբոսնում էինք գետի ափին, իսկ հետո պառկում էինք մեր ֆուրգոնում և զանազան պատմություններ պատմում միմյանց: Այն օրը, երբ ես հիվանդացա, Ռիփսթոնն ու Սոուլդին գնացին զբոսնելու, իսկ ես մնացի ֆուրգոնում: Նախորդ օրվանից նրանց մոտ մի քանի պենսի էր մնացել, և նրանք ճաշին բավարարվեցին հացով ու շաբաթով, իսկ ես նախորդ օրվա ճաշից հետո ոչինչ չէի կերել: Ես ամբողջովին այրվում էի ու դողում, լեզուս ցամաքել էր, աչքերս ցավում էին, գլուխս դմբդմբում էր, կարծես մեկը շարունակ հարվածում էր նրան: Իմ բախտից ֆուրգոնում մի քիչ ծղոտ կար, և ընկերներս այդ ամբողջ ծղոտը իմ տրամադրության տակ դրին: Բայց ես ոչ մի կերպ չէի կարողանում պառկել ինչպես հարկն է որքան էլ թափ էի տալիս իմ ծղոտե բարձր, էլի նա խիստ ցածր էր թվում իմ ծանրացած գլխի համար: Գիշերը իմ դրուբոնեն ավելի վատացավ: Այդ գիշեր ես պետք է բարձի դեր կատարեի, բայց Ռիփսթոնը մեծահոգաբար գրավեց իմ տեղը, իսկ Սոուլդին ինձ թույլ տվեց պառկել նրա իրանի վրա, թեև տեղն ընտրելու իրավունքը նրան էր պատկանում, որովհետև նախորդ օրը նա էր բարձ եղել: Նրանք նույնիսկ սովորականից շուտ պառկեցին քնելու, որպեսզի ես կարողանամ ավելի շուտ պառկել: Բայց նրանց այս ամբողջ հոգատարությունն իզուր էր: Շուտով Ռիփսթոնը նկատեց, որ իմ գլուխը բաճկոնի միջով վառում է իրեն: Սոուլդին, որ ընդհանրապես հեզ տղա էր, քունը գլխում եղած ժամանակ սարսափելի չար էր լինում: Հանկարծ, առանց որևէ բան ասելու նա հարվածեց Ռիփսթոնի ծնկին:

-Ի՞նչ է պատահել քեզ, – նեղացած հարցրեց Ռիփսթոնը:

– Հապա ինչու հանգիստ չես պառկում: Տնցում էս ոտքերդ կարծես պար
ես գալիս:

– Բայց մի՞թե այդ ես եմ, – գոչեց Ռիփսթոնը: – Այդ Սմիթֆիլդն է:

– Դու ինչո՞ւ ես ցնցվում, Սմիթ:

– Ես սարսափելի մրսում եմ, Մոուլդի: Ուղղակի սառույցի պես սառն
եմ:

– Լա՛վ սառույց ես. թշնամ է վառարանի պես: Մի ձեռք տուր սրան,
Մոուլդի, – ասաց Ռիփսթոնը:

Մոուլդին ձեռքը դրեց իմ այտին:

– Այ քեզ բան: Չհամարձակվես ստել, – գոչեց Լա և մի ուժեղ ապտակ
տվեց ինձ: – Իսկ թե որ լաց եղար՝ երկրորդ ապտակը կտամ:

Ես աշխատում էի ինձ զսպել և լաց չլինել, բայց դա իմ ուժերից վեր
էր: Ամբողջ երեկոն ես զսպել էի արցունքներս, բայց Մոուլդիի
արարքը փականքը քանդեց, հեկեկոցը խեղդում էր ինձ, և արցունքն իմ
աչքերից հոսում էր այնպես արագ, որ սրբել չէի հասցնում: Ես
կարծես լցվել էի վշտով, որն անպայման պետք է դուրս հորդեր: Ես
լալիս էի կամացուկ, սեղմված ֆուրգոնի հատակին, և ընկերներս իմ
արցունքները կարող էին նկատել միայն իմ հեծկլտոցներից, որոնք
երբեմն դուրս էին թռչում սրտիս խորքից: Երբ ես Քովնթաբորդենի
շուկայում տեսա իմ հայրիկին՝ մտրակը ձեռքին, որոշեցի այլևս երբեք
տուն չվերադառնալ: Այդ օրվանից նույնիսկ չէի մտաբերել ոչ փոքրիկ
Պոլլիին, ոչ ընտանեկան կյանքը, իմ սիրտը սառել էր ու քարացել:
Այժմ ես զգում էի, որ սիրտս կարծես հալվում է, փափկում և
միևնույն ժամանակ նրա վրա ընկած է մի ծանրություն, որ ես կրելու
ուժ չունեմ:

Մոուլդին նույնպես երևի իմ լացին դիմանալու ուժ չունեիր:
Կատարելով իր խոստումը՝ Լա ձեռքը ետ տարավ և առաջվանից ավելի
ուժեղ ապտակ տվեց ինձ:

– Ա՛յ քեզ ավազակ, – նրա վրա հարձակվեց Ռիփսթոնը: – Ծեծում է
խեղճ տղային, որն իրենից փոքր է և դեռ հիվանդ էլ է: Վեր կաց,
սիրելի Սմիթֆիլդ, օգնիր ինձ, մենք սրան մի լավ դաս տանք:

Եվ իմ օգնությանը չսպասելով՝ Ռիփսթոնը թևքերը վեր քաշեց և սկսեց
Մոուլդիին ծեծել: Ես կռվել չէի ուզում, աշխատում էի հաշտեցնել
նրանց, հավատացնելով, թե ինձ ամենևին ցավ չտվեց, որ ես լաց եմ
լինում ոչ թե ապտակի, այլ հիվանդության պատճառով:

Հենց որ Մոուլդին բռնորոպին ուշքի եկավ, խիստ զղջաց իր արածի
համար: Լա խոստովանեց, որ շատ վատ է վարվել և ինձ գոհացնելու

համար առաջարկեց ամբողջ ուժով զարկել իր քթին, խոստանալով ձեռքերը պահել մեջքին դրած: Ռիփսթոնն ինձ համոզում էր ընդունել այդ առաջարկությունը, բայց ես հրաժարվեցի, և այն ժամանակ Մոուլդին ինձ ստիպեց գոնե իր գլխարկը դնել գլխիս տակ և ծածկվել իր բաճկոնով: Ռիփսթոնը նույնպես սիրով իր շորը կտար ինձ, բայց նա ուներ ընդամենը մի կապույտ վերնաշապիկ, որ նրան ծառայում էր և՛ որպես շապիկ, և՛ որպես բաճկոն, իսկ գլխարկը նա կորցրել էր նախորդ օրը շուկայի պահակի ձեռքից փախչելիս:

Թեև ընկերներս ամեն կերպ աշխատում էին ինձ հանգիստ պառկեցնել և ավելի տաք ծածկել, բայց իմ դրությունը չէր լավանում: Ես առաջվա պես ամբողջովին այրվում էի և միաժամանակ դողում էի ցրտից, լեզուս ցամաքել էր, իսկ շնչառությունս ընդհատ էր ու ծանր: Բայց պետք է ասել, որ արցունքից հետո ես ինձ ավելի թեթև էի զգում և պատրաստ էի հանգիստ պառկելու ու հնազանդվելու, ինչ էլ անեին ինձ հետ:

[Գլուխ 13. ԵՍ ԸՆԿՆՈՒՄ ԵՄ ԲԱՆԿՈՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ](#)